

моніторингу та оцінки стану її міграційних потоків, сприяння мобільності робочої сили, реінтеграції у суспільство трудових мігрантів та внутрішньо переміщених осіб тощо.

1. Коваль С.П. Державне регулювання зайнятості та безробіття на ринку праці. *Економічний вісник університету*. 2016. Вип. 28(1). С. 107-114.

2. Рівень безробіття в Україні у 2019 році. Офіційна і реальна ситуація URL: <https://1centr.com.ua/riven-bezrobittya-v-ukraini-2019/>

3. Кифяк В.І., Лесько Н. В. Соціально-економічний аналіз безробіття в Україні URL: http://www.economy.in.ua/pdf/1_2019/19.pdf

Резворович Кристина Русланівна
завідувач кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

Восени минулого року набрав чинності так званий «антирейдерський закон» - Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту права власності» [3]. Цей закон безперечно є вагомим кроком уперед на шляху до підвищення ефективності захисту права власності. Таких висновків можна дійти з огляду на такі його новели:

1) позбавлено повноважень у сфері державної реєстрації акредитованих суб'єктів (державні та комунальні підприємства). Звідси випливає, що з набуттям чинності цим законом реєстраційні дії можуть здійснювати лише державні реєстратори органів місцевого самоврядування та місцевих державних адміністрацій, а також нотаріуси;

2) запроваджено обов'язкове нотаріальне посвідчення довіреності для представництва юридичної особи під час проведення державної реєстрації;

3) запроваджено обов'язок державного реєстратора визначати обсяг цивільної дієздатності фізичних осіб і цивільної правоздатності та дієздатності юридичних осіб, а також перевіряти повноваження представника особи на вчинення реєстраційних дій;

4) підвищено відповідальності за порушення порядку проведення державної реєстрації;

5) запроваджено багатофакторну аутентифікацію доступу державного реєстратора до державних реєстрів згідно якої для здійснення реєстраційних дій реєстратори не лише використовуватимуть кваліфікований електронний підпис, але й підтверджуватимуть операцію на мобільному телефоні, використовуючи систему MobileID;

6) встановлено обов'язкову письмову форму договору про відчуження корпоративних прав;

7) впроваджено механізм автоматичного повідомлення про вчинені щодо юридичної особи реєстраційні дії;

8) передбачено механізм автоматичного повідомлення про вчинені щодо нерухомого майна реєстраційні дії;

9) передбачено, що реєстраційні дії оформляються на спеціальних бланках нотаріальних документів;

10) передбачено проведення автоматичного моніторингу ризикованих реєстраційних дій.

Як бачимо, по суті усі вищенаведені нововведення спрямовані на посилення захисту права власності. Однак не можна залишити поза увагою й труднощі та недоліки впровадження окремих заходів. Зокрема, законодавець не врахував, що у зв'язку з прийняттям даного закону потребують уточнення деякі положення внесені до передбачених ним нормативно-правових актів, а саме: Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» та Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань». Маються на увазі такі терміни, як «багатофакторна аутентифікація», «засоби електронної ідентифікації з високим рівнем довіри», «невідкладно повідомляє», «режим реального часу», «дій, спрямованих на формування (створення) нерухомого майна», «негайне повідомлення», «заінтересовані особи», «в міру завершення попередньої реєстраційної дії» тощо [1]. Адже системний аналіз положень вказаних нормативно-правових актів свідчить, що відповідних доповнень до них

внесено не було. Зокрема, з метою усунення виявлених прогалин, за доцільне було б навести законодавче тлумачення термінів «багатофакторна аутентифікація», «режим реального часу», «засоби електронної ідентифікації з високим рівнем довіри», «негайне повідомлення», «заінтересовані особи», дії, спрямовані на формування (створення) нерухомого майна» у ст.2 «Визначення термінів» Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» та термінів «багатофакторна аутентифікація», «режим реального часу», «засоби електронної ідентифікації з високим рівнем довіри» у ст.1 «Визначення термінів» Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань».

Крім того, дещо сумнівною видається здатність влади забезпечити відповідну технічну можливість для реалізації багатофакторної аутентифікації, а також автоматичного повідомлення про вчинені щодо нерухомого майна реєстраційні дії. Адже нині непоодинокими є випадки коли той чи інший державний електронний сервіс не працює належним чином з різних причин. Маються на увазі проблеми у роботі офіційного сайту Верховної Ради України, Електронного суду, Єдиного державного реєстру судових рішень тощо.

Крім того, необхідно зазначити, що, згідно висновку Головного юридичного управління, окремі положення цього закону не відповідають та не узгоджуються із нормами Конституції та низки інших законів України, а також не враховують правові позиції Конституційного Суду України, висловлені у його відповідних рішеннях [1]. Так, зокрема, у висновку наголошується на тому, що підхід наведений у ч.5 ст.3 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» про те, що на «підставі рішення Міністерства юстиції України державна реєстрація права власності та інших речових прав у визначених випадках може проводитися в межах декількох адміністративно-територіальних одиниць, зазначених в абзаці першому цієї частини, або незалежно від місцезнаходження нерухомого майна, не враховує вимог частини другої статей 19 і 120 Конституції України щодо визначення меж повноважень органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб виключно Конституцією та законами України, а також пункту 12 частини першої статті 92 Конституції України, за яким організація і діяльність органів виконавчої влади визначаються виключно законами України» [4].

Конституційний Суд України у своєму рішенні у справі про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг вказав, що «Верховна Рада України і Президент України при вирішенні питань утворення, формування органів державної влади та унормування їхньої діяльності згідно з частиною другою статті 19 Основного Закону України зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України» [5].

На необхідність врахування вказаної вимоги звертає увагу і Європейський суд з прав людини. Йдеться про справу «Свято-Михайлівська Парафія проти України». У своєму рішенні по цій справі суд зазначив, що: «Визначення дискреційних повноважень, якими наділені органи державної влади в сфері основоположних прав, у спосіб, що фактично робить ці повноваження необмеженими, суперечило б принципу верховенства права. Відповідно, закон має чітко визначати межі повноважень компетентних органів та чітко визначати спосіб їх здійснення, беручи до уваги легітимну мету засобу, який розглядається, щоб гарантувати особі адекватний захист від свавільного втручання» [7].

Зважаючи на вищенаведене Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту права власності» необхідно доповнити переліком випадків державної реєстрації права власності та інших речових, що може проводитися в межах декількох адміністративно-територіальних одиниць, або незалежно від місцезнаходження нерухомого майна.

Таким чином, дослідження показало, що попри свою безперечну прогресивність та позитивність Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту права власності» потребує доопрацювання з урахуванням висновку Головного юридичного управління, а також судової практики Конституційного Суду України та судової практики ЄСПЛ.

1. Зауваження Головного юридичного управління до проекту закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав власності» (реєстр. № 1056-1). URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66712 (дата звернення: 19.02.2020)

2. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. №254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> URL: (дата звернення: 19.02.2020)

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту права власності: Закон України від 03.10.2019 р. № 159-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/159-20> (дата звернення: 19.02.2020)

4. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 р. № 1952-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1952-15> (дата звернення: 19.02.2020)

5. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 р. № 755-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/755-15> (дата звернення: 19.02.2020)

6. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Свято-Михайлівська Парафія проти України» від 14 червня 2007 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_254 (дата звернення: 19.02.2020)

7. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини першої статті 1, пункту 2 частини першої статті 4, частини першої, абзаців першого, другого частини другої статті 5, абзаців другого, третього, четвертого, п'ятого, тридцять дев'ятого, сорокового частини третьої, частини шостої статті 8 Закону України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг» (справа про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг) від 13 червня 2019 року №5-р/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-19>. (дата звернення: 19.02.2020)

Селіхов Дмитро Анатолійови
доцент кафедри
теорії та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРАВОВІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ ЗЕМСЬКИХ КАС ДРІБНОГО КРЕДИТУ У КОНТЕКСТІ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ЦАРАТУ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ

Аграрні реформи 1861, 1863 та 1866 років хоч і полегшили правове становище відповідно: колишніх поміщицьких, удільних та державних селян, проте з економічної точки зору змін на краще не відбулося через високі податки, до яких додалися ще й викупні платежі за «землю і волю». Згідно даних поземельного перепису 1877-1878 років лише близько 20% колишніх поміщицьких та третина державних селян через кілька десятиліть після відповідного реформування становища непривілейованих станів Наддніпрянської України могли забезпечувати найелементарніші потреби своїх родин [1, с. 49]. Спроби розширити своє землеволодіння зустрічали на своєму шляху одну перешкоду: дефіцит коштів, про що, наприклад, неодноразово заявляли земським економістам навіть привілейовані стани, не кажучи вже про селян [2, с. 24]. І це у ті роки, коли вже активно діяли Селянський (1882 р.) і Дворянський (1885 р.) банки.

Саме гостра потреба у доступі до дешевих кредитів зумовила активізацію на рубежі XIX-XX ст. діяльності земств підросійської України у пошуках додаткових кредитних ресурсів як для привілейованих, так і непривілейованих станів відповідного регіону. Із усіх земств України, лише Херсонським громадським діячам у 1864 році вдалося створити кредитне товариство під назвою «Херсонський земський банк» [3]. Намагання інших земств, зокрема, Полтавського, неминуче зустрічали від міністерства фінансів категоричне заперечення [4]. Проте відомі аграрні заворушення 1902 року у Полтавській і Харківській губерніях не на жарт налякали місцеву і центральну владу, наслідком чого стало ухвалення у 1903-1904 роках цілої низки законодавчих актів, спрямованих на деяке поліпшення соціально-економічного становища селянства (скасування кругової поруки, фізичного покарання за певні правопорушення, поліпшення кредитування переселенських родин тощо). Серед вжитих заходів важливе місце посідав законодавчий акт від 7 червня 1904 року, відомий під назвою «Положення про установи дрібного кредиту» [5]. На основі цього закону 14 червня 1906 року міністр фінансів затвердив «Зразковий Статут земських кас дрібного кредиту», які протягом 1906-1917 років посідали певне місце у кредитуванні у тому числі сільськогосподарських товаровиробників тих регіонів, де функціонували земські установи (з 1911 року земство було створене і в губерніях правобережної України). Метою земської каси, як сказано у її «Загальних положеннях», є «полегшення сільським господарям, землевласни-